

МОДЕЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ

У статті розглянуті основні підходи до моделювання педагогічного процесу. Визначені особливості моделювання та розроблена модель підготовки майбутніх учителів технологій до управління навчальною діяльністю учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: модель підготовки, управління навчальною діяльністю, підготовка учителів.

Актуальність теми. Підготовка майбутніх учителів до управління навчальною діяльністю учнів загальноосвітніх навчальних закладів – це складний багатосторонній процес озброєння студентів теоретичними знаннями і практичними вміннями із здійснення планомірного, прогнозованого та технологічно забезпеченого управління, спрямованого на створення оптимальних умов для досягнення високого рівня знань, умінь, навичок учнів.

Загальний характер модернізації сучасного суспільства виявляє нові завдання і породжує нові тенденції в розвитку педагогічної науки. В даний час особливої актуальності набувають дослідження різних проблем, пов'язаних з управлінням якістю навчання, що зумовлено інтенсифікацією потоків передачі, використання, поширення, трансформації і зберігання навчальної інформації. Основний зміст управління навчальною діяльністю орієнтований на процеси моделювання різних педагогічних процесів, причому, на думку багатьох сучасних вчених, моделювання є засобом пізнання і управління педагогічним процесом.

Мета статті – обґрунтувати модель підготовки майбутніх учителів до управління навчальною діяльністю учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз попередніх досліджень та виклад матеріалу. Моделювання в довідковій літературі визначається як "метод дослідження об'єктів і явищ за допомогою їхніх умовних образів, аналогів". Моделювання – теоретичний метод дослідження процесів і станів за допомогою їх реальних (фізичних) або ідеальних, насамперед математичних моделей. У процесі наукового пізнання модель замінює оригінал: вивчення моделі дає інформацію про оригінал. Наявність відносин часткової подібності (гомоморфізм) дозволяє використовувати модель в якості замітника або представника досліджуваної системи [2].

У загальному сенсі модель – це подумки представлена і матеріально реалізована система, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження і здатна замінити його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт. У моделі відтворюються найбільш важливі компоненти, властивості, зв'язки досліджуваних систем і процесів, що дозволяє адекватно оцінювати їх, прогнозувати тенденції їх розвитку, а також ефективно управляти цим розвитком [8].

У логіці і методології науки модель розуміється як "аналог певного фрагмента природної і соціальної реальності, яка служить для зберігання і розширення знань про оригінал, конструювання оригіналу, перетворення або управління ним" [6].

Даний метод припускає побудову й вивчення моделей реально існуючих предметів і явищ та конструйованих об'єктів для визначення або поліпшення їх характеристик, раціоналізації способів їх побудови, управління ними тощо. Використання в дослідженнях моделей об'єктів пізнання лежить в основі методу педагогічного моделювання.

Розглянемо більш детально, як різними дослідниками трактуються питання педагогічного проектування і моделювання. Модель в педагогіці – створена або вибрана дослідником система, відтворювальна для мети пізнання характеристик (компоненти, елементи, властивості, відносини, параметри) досліджуваного об'єкта і внаслідок цього перебуває з ним у такому відношенні заміщення і схожості, що її дослідження служить опосередкованим способом отримання знання про цей об'єкт і дає інформацію, що однозначно перетворюється в інформацію про об'єкт пізнання і яка допускає експериментальну перевірку. Склад моделі залежить від мети дослідження і повинен дати можливість простежити будь-які сторони, характеристики об'єкта дослідження, що, наприклад, знайшло наочне втілення в процесуальній моделі атестації педагогічних і керівних працівників загальноосвітніх установ.

Питання моделювання в педагогічних дослідженнях висвітлюються в роботах С.І. Архангельського, Ю.А. Конаржевського і багатьох інших дослідників. У концептуальній побудові педагогічної моделі ми керувалися працями М.М. Бахтіна, В.П. Беспалько, М.С. Кагана, А.І. Бузова та Є.В. Квятковського, Н.І. Киященко, досягненнями психолого-педагогічної думки В.С. Біблера, Л.С. Виготського, С.Л. Рубінштейна, Б.М. Теплова.

В.В. Давидов стверджував, що "моделювати – виготовляти модель чогось; досліджувати фізичні явища і процеси на моделях, щоб за результатами дослідів судити про процеси, що протікають в

натуральних умовах". У свою чергу "модель – зразок для виготовлення чогось; відтворення або схема чогось зазвичай у зменшеному вигляді" [3].

У проаналізованих нами працях про педагогічне моделювання виділяються два аспекти моделювання в навчанні: 1) моделювання як зміст, який учні повинні засвоїти; 2) моделювання як навчальна дія, засіб навчання.

У визначенні етапів проведення педагогічного моделювання думки сучасних науковців також різняться. Так, Г.У. Матушанський [4] виділяє такі етапи розбудови педагогічної моделі: перший (змістовий) – формулювання мети та завдань педагогічного моделювання, виявлення умов здійснення моделювання, конкретизація факторів моделі; другий (формальний) – математичний аналіз результатів вимірів; третій – змістова інтерпретація отриманих даних.

Моделювання педагогічних процесів, на думку С.В. Мельник, складається з етапів, серед яких визначаються такі: постановка мети розв'язання педагогічної проблеми за допомогою моделі; визначення основних компонентів педагогічної системи, які становлять її сутність; виявлення об'єктивно існуючих взаємозв'язків між компонентами системи; переведення компонентів системи на абстрактну мову (символіку); вибір способів зображення моделі та її побудова [5, с. 26].

Узагальнюючі підходи різних науковців до етапів проведення педагогічного моделювання О.І. Шапран стверджує, що найбільш поширеним у сучасній психолого-педагогічній літературі є така послідовність його проведення [9]: 1) входження в процес і вибір методологічних засад для моделювання, якісний опис предмета дослідження; 2) обґрунтування завдань моделювання; 3) конструювання моделі з уточненням залежності між основними елементами досліджуваного явища, визначення параметрів об'єкта і критеріїв оцінки змін цих параметрів, вибір методик діагностики; 4) дослідження валідності моделі; 5) використання моделі в педагогічному експерименті; 6) змістова інтерпретація результатів моделювання.

Моделювання дозволяє глибше проникнути в сутність об'єкта дослідження за допомогою моделі даного об'єкта, тобто, аналітичного чи графічного опису того, що розглядається в конкретному педагогічному дослідженні. Класичне педагогічне моделювання орієнтується на лінійну екстраполяцію в майбутні процеси, що відбуваються в даний час. Однак переважна більшість педагогічних процесів є нелінійними, що обумовлено можливістю несподіваних змін напрями їх розвитку.

В.А. Тестов розглядаючи нелінійні моделі в педагогіці, акцентує увагу на тому, що хоча в педагогіці вже давно використовується поняття моделі, проте до цих пір спостерігається прагнення будувати лінійні жорсткі моделі, для яких зумовлений єдиний шлях розвитку. Однак педагогіка має справу з людськими відносинами, які носять вкрай нелінійний характер. Нелінійність педагогічних процесів робить принципово ненадійними і недостатніми їх прогнози – екстраполяції від наявного, існуючого [7].

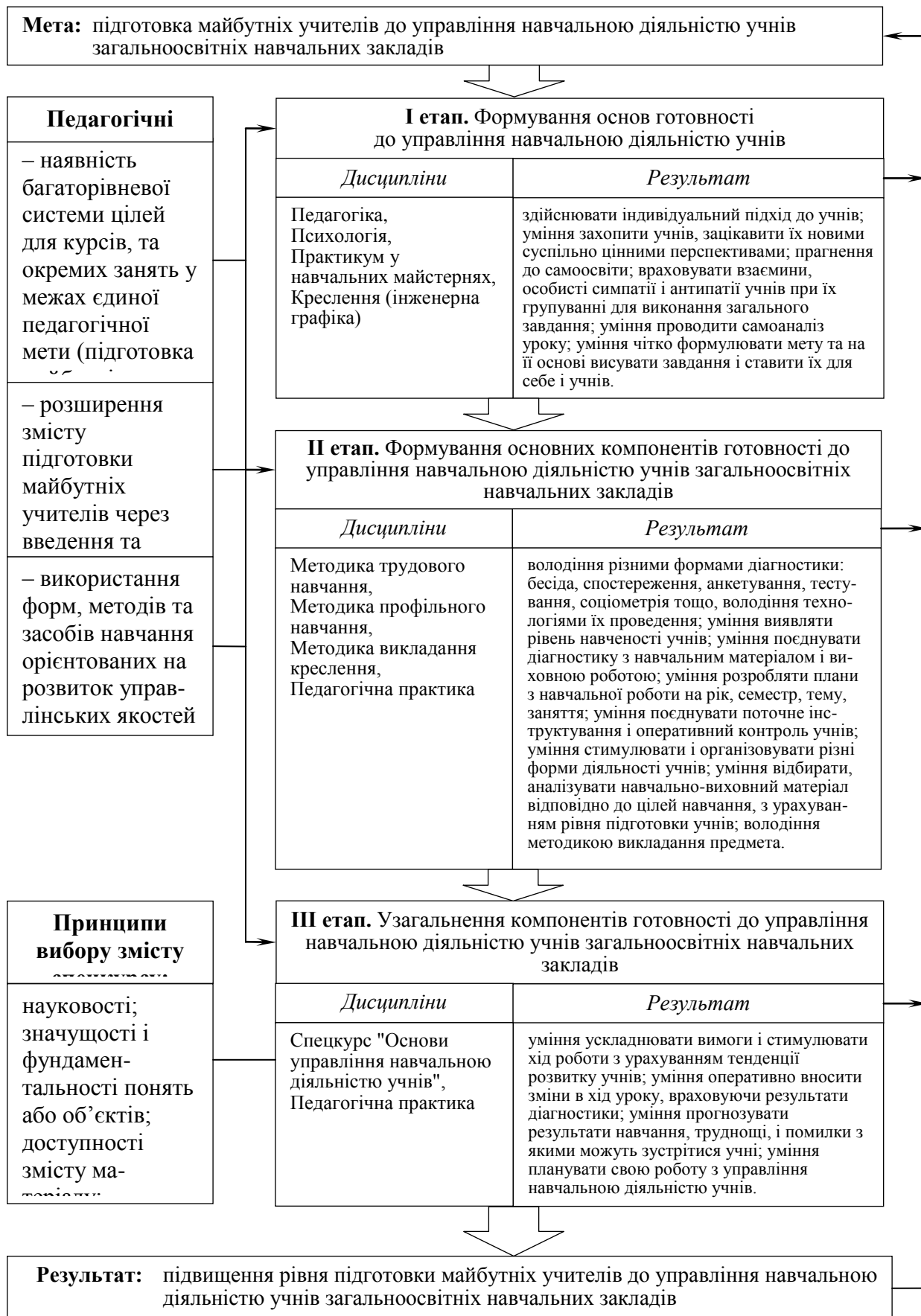
В еволюційних процесах завжди можна виділити процеси, протягом яких має безперервний плавний характер і процеси, що протікають швидко. У першому випадку хід безперервних процесів носить, як правило, детермінований характер. У другому випадку говорять про катастрофи, біфуркації, виділяють роль випадку, вибір системою того чи іншого з декількох, як правило, двох продовжень.

Процес навчання пов'язаний з досить складною і безперервною динамікою перетином детермінованих відрізків діяльності та біфуркаційних точок. Суспільство намагається визначити набір ключових компетентностей, якими повинен володіти випускник вищого навчального закладу, у вигляді зовнішнього замовлення на освіту.

У теоретичному обґрунтуванні підготовки майбутніх учителів до управління навчальною діяльністю учнів загальноосвітніх навчальних закладів виходили із загальноприйнятого в педагогічній і філософській науках уявлення про модель, як систему, що включає в себе мету, зміст, способи і засоби, а також результати освітнього процесу (Ю.К. Бабанський, Л.В. Поздняк, Л.Г. Семущина та Н.Г. Ярошенко).

У своїх дослідженнях О.А. Абдуліна виділяє три етапи формування загально-педагогічних знань та умінь [1, с. 91]: I етап – формування початкових уявлень про дітей, педагогічну професію, професійну діяльність вчителя, особистість вчителя, роль педагогічної теорії в шкільній практиці; II етап – формування предметної системи знань, засвоєння провідних педагогічних теорій, категорій, понять, закономірностей, змісту та методів навчання і виховання школярів; III етап – формування узагальненої комплексної системи знань на основі міжпредметних зв'язків з психологією, віковою фізіологією, методикою викладання предметів, гуманітарних дисциплін.

На основі аналізу змістових та структурних компонентів навчально-виховного процесу у ВНЗ була розроблена модель підготовки майбутніх учителів до управління навчальною діяльністю учнів (рис 1).

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів до управління навчальною діяльністю учнів загальноосвітніх навчальних закладів

Висновок. Підготовка учителів до управління навчальною діяльністю учнів є безперервним динамічним процесом і багатокомпонентною системою загальнопедагогічних, психологічних, дидактичних умов, що змінюються в часі і залежать від комплексу чинників, породжуваних закономірностями

управлінської діяльності. Таким чином, процес моделювання підготовки майбутніх учителів до управління навчальною діяльністю учнів значно розширює цілі педагогічного процесу професійної підготовки студентів у вищому навчальному закладі.

Перспективи подальших досліджень полягають у експериментальній перевірці моделі підготовки майбутніх учителів технологій до управління навчальною діяльністю учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Використані джерела

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / О.А. Абдуллина. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Васильев Ю.В. Методологические проблемы управления школьным делом / Ю.В. Васильев // Советская педагогика. – 1985. – №4. – С. 14–15
3. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения / В.В. Давыдов. – М.: Педагогика, 1986. – 240 с.
4. Матушанский Г.У. Основные характеристики психолого-педагогической подготовки и переподготовки преподавателя высшей школы на современном этапе / Г.У. Матушанский // Психологическая наука и образование. – 2001. – № 2. – С. 24–30.
5. Мельник С.В. Моделювання діяльності інноваційного навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю / С.В. Мельник // Рідна школа. – 2006. – №4. – С. 25–29.
6. Панасюк В.П. Научные основы проектирования педагогических систем внутришкольного управления качеством образовательного процесса: [монография] / В.П. Панасюк; под ред. А.И. Субетто. – СПб.: ИЦПКПС, 1997. – 297 с.
7. Тестов В.А. "Жесткие" и "мягкие" модели обучения / В.А. Тестов // Педагогика. – 2004. – № 8. – С. 35–39.
8. Степанов П.В. Словарь-справочник по теории воспитательных систем // Научно-методический журнал зам. директора школы. – 2003. – № 1. – С. 89.
9. Шапран О.І. Наукові підходи до педагогічного моделювання інноваційної підготовки майбутнього вчителя / О.І. Шапран // Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди": збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький. – 2011. – № 21. – С. 315–318.

Vykhov V.

SIMULATION TRAINING OF TEACHERS TO THE MANAGEMENT OF TRAINING ACTIVITIES OF STUDENTS

The paper describes the main approaches to modeling educational process. The major features of the model simulation and training of teachers of technology to manage the training activities of students in secondary schools.

Key words: *model training, management training activities, training of teachers.*

Стаття надійшла до редакції 26.03.13

